

editör'den

Tahkikli metin neşri, bir anlamda ilmin ve fikrin kültürü ile uğraşmak anlamına gelir. Nitekim bilimin ve düşüncenin bir coğrafyası olduğu kadar kültürü de vardır. Bu kültürün ikincil çalışmalarını yani işçiliğini yapmadan fikrî zeminini var etmek oldukça güçtür. Yazı, kitap, mürekkep, kâğıt, parşömen vb. unsurlar bu kültürün birer enstrümanlarıdır. Bunların en önemlisi olan *elyazma eser* ise elle yazılarak üretilen her çeşit kitap, risâle, güzel yazı albümü (*murakka'*), mektup, levha ve belgelerin ortak adıdır.

İslâm medeniyetinde ilim, fikir ve sanat faaliyetleri kısa bir zaman diliminde süratle gelişti. Önceleri kurumsal tercüme faaliyetleriyle (*Beytü'l-hikme*), ileriki dönemlerde ise medrese ve kütüphanelerin yaygınlaşması sayesinde kitap ve yazı malzemeleri yaygınlaştı. Bir bakıma bilimin ve düşüncenin coğrafi gelişimine paralel olarak bunların enstrümanları ile yazının kültürü de oluştu (*kodifikoloji*). Hatta zamanla kapak, cilt, tezhip gibi unsurların da eklenmesiyle bu, sanatsal bir faaliyet haline dahi geldi. Her yazma eserin bazı şekil ve muhteva özellikleri vardır. Bu özellikler arasında ciltler, kâğıtlar, vikâye varağı, unvan sayfası (*zahriyye*), giriş sayfası (*sadrü'l-kitâb*), hâşiye ve ta'likât, kâğıdın ebadı, mürekkep rengi (*üstübeç*), Türklerin elyazısı diye bilinen *rik'a ve siyâkat* ile tezhipli serlevhalar sayılabilir. Elyazması eserlerde metin harici unsurlar arasında ise minhüvât, reddâde, fevâid, ferağ (*kolofon*), mukabele, kıraat-semâ, temellük-tesâhüb ve vakıf kayıtları gibi uygulamalar öne çıkmaktadır.

Yazma eserler İslâm dünyasında Türkçede “elyazması,” Arapçada “mahtût”, Farsçada “dest-nüvîs, hatt-ı destî” kelimeleriyle; Batı'da Latince “manuscript” (ç. MSS) kelimesiyle ifade edilir. Matbaadan önceki zaman dilimine elyazması çağı adı verilir. Bu dönemde elle yazılmış metinleri neşretme işlemine Türk edebiyatında *metin tenkidi* ve *tenkitli metin neşri*; İslâmî ilimler alanında *tabkik*,

edisyon kritik; Arapçada *tabkîk*, *tabkîku'l-mütûn*, *tabkîku'n-nüsûs*, *nakdû'n-nass*, *nakdû'n-nüsûs*, *nakdû'l-mütûn*, Farsçada *tashîh*, *çâp-ı intikâdî*; İngilizcede *textual criticism*, *critical edition*; Fransızcada ise *text critique* ya da *edition critique* denir. Ayrıca ülkemizde *Osmanlı Türkçesi edisyonu*, *eski Türkçe metinler transkripsiyonu*, *özgün Arap harfleriyle neşir* gibi kullanımlar da mevcuttur.

Metin tenkidi alanında birçok farklı yöntem bulunmaktadır. Mesela *soy-ağacı yöntemi* (*stematic*) ile metni sadece istinsah edilmiş bir nüsha olarak değil, ikincil bileşenlerle birlikte aynı zamanda bir klasik metin (*kodeks*) olarak da gören yöntem bunlar içinde sayılabilir. Nüshaların güvenilirlik derecelerinin tespiti de bunun bir parçasıdır. Tahkikli metin neşri genelde tarihî bir eserin metninin doğrudan yayına hazırlanması şeklinde yapılmaktadır. Bununla birlikte özellikle İslâm kültür mirası içerisinde tek varaklık veya hacmi küçük birçok yazma eser bulunmaktadır. Bunların yayına hazırlanması durumunda her zaman bir kitap hacmine ulaşmadığı görülür. Bu sebeple elyazması eserler içerisinde özellikle risale tarzında yazılmış küçük hacimli eserlerin tahkikli neşirlerini yapmak, çeşitli kütüphanelerdeki Arapça elyazmaları hakkındaki araştırmaları; kitap ve yazının tarihi, kütüphane kullanımı ve kataloglama yöntemleri gibi çalışmaları yayımlamak amacıyla çeşitli süreli yayımlar çıkarılmaktadır. Mahtûtât (*manuscripts*) alanında yayım yapan dergiler arasında *Mecelletü Ma'bedi'l-Mahtûtâtî'l-'Arabiyye* (Kahire) ile *Journal of Islamic Manuscripts* (Leiden: Brill) örnek verilebilir. Bu doğrultuda tematik bir dergi olan *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi*'nin de bu yayınlar arasında yer bulması amaçlanmaktadır. Böylece elyazması eserlere dair kuramsal ve yöntemsel birikimin ülkemizde oluşmasına katkı sağlaması düşünülmektedir.

Eski devirlerde risaleler modern bilim dünyasının en etkili akademik çalışması olan makaleler mesabesindeydi. Nitekim İbn Kemâl'in *Tabakâtü'l-fukahâ'*sı gibi bir risalenin bazen ciltlerce kitabın yapamadığı etkiyi gösterdiği de vakidir. Yazma eser kütüphanelerinde yüzbinlerce risale mahtût halde bulunmaktadır. İşte *Tabkîk*, elyazması halindeki bu tür risaleleri çağdaş yayıncılık yöntemleri kullanılarak günümüz okuyucusunun istifadesine ulaştırmayı hedeflemektedir. Bunu yaparken de tarihte yapılmış çalışmaları gün yüzüne çıkararak bir yandan günümüz İslâm düşüncesinin ilmî zeminini tahkim etmeyi diğer yandan da geleceğin inşasına ışık tutmayı amaçlar. Nitekim yay ne kadar sağlam olur ve gerilirse, hedefe ulaştıran ok da o kadar isabetli olacaktır.

Tabkik, İslâmî ilimler tarihinde bilimsel birikimin temel unsurlarından olan yazma metinlerin kritik edilip neşredilmesine ve bu minvalde yeniden yorumlanmasına odaklanır. Bu doğrultuda Orta Asya, Orta Anadolu (Selçuklu) ve İstanbul (Osmanlı) bilim geleneğinde üretilen İslâmî ilimlere dair metinlere öncelik vermeyi planlar. Bu sebeple Temel İslam bilimleri, Felsefe ve Din Bilimleri ile İslâm Tarihi ve Sanatlarından oluşan İlâhiyat temel alanı yanı sıra Tarih ve İslam Felsefesi alanlarındaki araştırmalar bu alana dâhil edilecektir. Bunun gibi elyazması eserlerin muhteva özellikleri, metnin dâhili ve haricî unsurları hakkında temel bilgilere dair araştırmaların yayımlanması da düşünülmektedir. Dergide yukarıdaki alanlarda edisyon kritik, Latin alfabesine nakil, çevriyazı (transkripsiyon), güncel dile aktarım, yazmalar, kataloglama ve kütüphane faaliyetleri hakkında yazılar ile belli bir literatürü serimleyen ve kritik eden dokümanter yazılar da yayımlanabilir. Arapça, Osmanlı Türkçesi, Farsça eser ve risaleler ile yayın kurulunca uygun görülen diğer dillerde de neşirler yapılabilir. *Tabkik*, Türkçe bölümünde *İsnad Atıf Sistemi*'ni, Arapça bölümünde ise *İSAM Tabkikli Neşir Esasları (İTNES)* kılavuzunu uygulamaktadır.

Tabkik, Konya'da Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı tarafından 2015 yılında kurulan *Ebû Said Hâdimî Tabkik Merkezi*'nin bir süreli yayını olarak faaliyete başlamıştır. Böyle bir hizmetin ortaya çıkmasına vesile olan vakıf üyelerine, sayın başkan Mehmet Çaba'ya ve başkan yardımcısı Sayın Ahmet Demirbaş'a; ayrıca derginin kurulumunda emeği geçen Necmettin Kızılkaya, Osman Demir, Hasan Özer ve diğer arkadaşlara teşekkür ederim.

Elinizdeki bu ilk sayıda Ebû Saîd el-Hâdimî'ye ait iki risale, Ebû Hanîfe'yle ilgili bir biyografi eseri ve Samsûnîzâde'nin dört mukaddime meselesi üzerine ta'likinden oluşan dört tahkikli metin neşri yanında Ebû Hanîfe menâkıbının yazma nüshalarını serimleyen bir adet literatür çalışması olmak üzere toplam beş makale yer almaktadır. Ayrıca Brill'in yayımladığı *Journal of Islamic Manuscripts* hakkında tanıtıcı mahiyette geniş bir yazı ile bir kitap tanıtımı bulunmaktadır. Yazılarda emeği geçen değerli bilim insanlarına şükranlarımı sunar değerli okuyuculara istifadeli okumalar dilerim.

Murat Şimşek